

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА
ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ПОГОДЖЕНО

Вченою радою Рівненського
обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти
Протокол №04 від 30.06.2026

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказом департаменту освіти і науки
Рівненської обласної державної
адміністрації
№166 від 31.07.2026

Навчальна програма з позашкільної освіти
еколого-натуралістичного напрямку
гурток «Екологічний дизайн»

2 роки навчання

Рівне-2026

Автор:

ДУЖУК Сніжана – завідувач відділу еколого-натуралістичного напрямку, керівник гуртків комунального закладу «Центр національно-патріотичного виховання та позашкільної освіти» Рівненської обласної ради

Рецензенти:

БУДНІК Зінаїда – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства Національного університету водного господарства та природокористування

ВЛАСЮК Інна – методист комунального закладу «Центр національно-патріотичного виховання та позашкільної освіти» Рівненської обласної ради

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Створення навчальної програми «Екологічний дизайн» обумовлено необхідністю відновлення гармонійної взаємодії суспільства з природою, що є життєво необхідним внаслідок екологічних проблем, породжених у XX ст. та актуальних у XXI ст.

Сьогодні існує потреба виокремлення екологічного дизайну в самостійний напрям дизайну середовища, який вирішує проблему сприятливого впливу на людину проєктованого навколишнього середовища. З метою виховання екологічно свідомого покоління важливо знайомити дітей із принципами формоутворення та «життєвого циклу продукту», що враховує вплив матеріалів і технологій на довкілля.

Навчальна програма розроблена відповідно до: Закону України «Про освіту»; Закону України «Про позашкільну освіту»; Концепції позашкільної освіти; Концепції Нової української школи. Програма реалізується в гуртках еколого-натуралістичного напрямку закладів позашкільної та загальної середньої освіти. Програма побудована на засадах діяльнісного, особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів.

Метою програми є формування ключових компетентностей особистості засобами екологічного дизайну.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної: формування уявлень про екологічний дизайн, ознайомлення з народним декоративно-ужитковим мистецтвом, поняттями вторинної сировини, напрямками «апсайклінг» і «рециклінг»;

практичної: оволодіння вміннями створювати вироби з природних та вторинних матеріалів (папір, солоне тісто, лоза, текстиль); навички безпечної роботи з інструментами;

творчої: формування інтересу до екодизайну, розвиток здатності генерувати ідеї, усвідомлення самоцінності природи;

комунікативної: здатність ефективно взаємодіяти в колективі, презентувати та обґрунтовано оцінювати власні проєкти;

екологічної: формування екологічного мислення, розуміння впливу діяльності людини на природу, свідоме використання ресурсів;

соціальної: здатність бачити екологічні проблеми та брати відповідальність за власні рішення щодо збереження довкілля та здорового способу життя.

Організаційні засади та вікова диференціація

Програма розрахована на вихованців 7–12 років (основний рівень) і передбачає 2 роки навчання: 1-й рік: 180 год. (5 год. на тиждень); 2-й рік: 216 год. (6 год. на тиждень).

Зважаючи на вікові особливості, завдання диференціюються:

Для молодшої групи (7–9 років): акцент на ігровій формі, роботі з безпечними пластичними матеріалами (папір, тісто) та простих способах оздоблення.

Для середньої групи (10–12 років): залучення до складніших технологічних процесів (лозоплетіння, робота з текстилем, художня обробка матеріалів), що вимагають більшої концентрації та використання спеціальних інструментів під наглядом педагога. Практичні роботи виконуються відповідно до вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці. Заготівля природного матеріалу здійснюється лише з поширених видів рослин із дотриманням вимог природоохоронного законодавства.

Робота гуртка базується на традиційних промислах України: лозоплетінні, флористиці, паперопластиці, ліпленні, а також сучасних еконапрямах (Dump Art, апсайклінг). Значна увага приділяється розробці та захисту власних проєктів, що підвищує мотивацію та практичну цінність діяльності вихованців.

Програма інтегрує знання з екології, технологій, історії та природознавства. Передбачено очну форму навчання з можливістю адаптації до дистанційного формату з використанням онлайн-технологій.

Оцінювання результатів навчання здійснюється через опитування, вікторини, ігри, захист проєктів та участь у виставках і конкурсах.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з\п	Розділ, тема	Кількість годин		
		теоретич- них	практич- них	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Земля – наш дім	10	20	30
3.	Барвистий світ навколо нас. Основи композиції	6	15	21
4.	Паперові фантазії. Витинанки	2	10	12
5.	Зимовий калейдоскоп. Святкування Новорічних і Різдвяних свят в Україні	4	8	12
6.	Без верби і калини немає України. Основи формотворення	2	8	10
7.	Грайливі намистинки	6	14	20
8.	На гостини до весни. Сувенірна майстерня	6	24	30
9.	З бабусиної скрині. Друге життя речей	16	24	40
10.	Підсумок	-	2	2
Разом		55	125	180

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Цілі, мета та завдання творчого об'єднання. Художні промисли в Україні та їхні види. Правила поведінки в закладі, правила техніки безпеки.

2. Земля – наш дім (30 год.)

Теоретична частина. Компоненти довкілля (Повітря. Вода. Ґрунт. Біологічне різноманіття). Взаємодія людини з природою. Біорізноманіття рослинного і тваринного світу України. Червона книга України. Природно-заповідний фонд України. Біоніка. Біоформи в художньому конструюванні і дизайні. Заготівля і зберігання природного матеріалу, підготовка до роботи. Пресована флористика, флористичний колаж. Легенди про рослини. Підбір рослин для озеленення приміщень. Флораріуми для різних видів рослин.

Практична частина. Екскурсії в парк, сад, до озера. Заготівля природного матеріалу. Букет з листків клена. Замальовки природних форм рослинних елементів. Виготовлення аплікації з природного матеріалу. Виготовлення флористичного колажу. Виготовлення об'ємної композиції з природного матеріалу. Розробка ескізів оформлення кімнати флористичними композиціями. Панно з сухоцвітів або стабілізованих квітів. Флористична листівка. Флористична закладка для книг. Виготовлення флораріуму.

3. Барвистий світ навколо нас. Основи композиції (21 год.)

Теоретична частина. Основні закони композиції. Правило «золотого перетину». Композиційний елемент. Стилізація природних елементів. Основи кольорознавства. Об'єднання елементів композиції. Особливості оформлення композицій.

Практична частина. Стилізація рослинних елементів. Тематичне малювання (Осінь, Букет, Калина). Нетрадиційні техніки малювання. Малювання флористичного орнаменту. Малювання відбитками квітів. Виконання композиції за задумом вихованців. Екскурсія в природу.

4. Паперові фантазії (12 год.)

Теоретична частина. Витинанки – художнє вирізування з паперу. Пластичні можливості паперу. Матеріали й інструменти. Історія виникнення паперу. Вторинне використання паперу. Традиції виготовлення витинанок. Симетрія і асиметрія.

Практична частина. Виготовлення витинанок. Виготовлення паперу ручної роботи. Виготовлення рамок з газет. Виготовлення листівки з вторинної сировини. Виготовлення підставки з коробок.

5. Зимовий калейдоскоп. Святкування Новорічних і Різдвяних свят в Україні (12 год.)

Теоретична частина. Історія виникнення та традиції святкування Нового року і Різдва в Україні. Новорічні прикраси, матеріали для їхнього

виготовлення. Використання вторинних ресурсів для виготовлення новорічних декорацій.

Практична частина. Виготовлення новорічних і різдвяних листівок. Виготовлення новорічних іграшок з матеріалів вторинного використання. Виготовлення масок. Новорічна підвіска з пластику. Колективна робота «Вертеп». Екскурсія до Центральної міської ялинки. Святкування Нового року.

6. Без верби і калини немає України. Формотворення в природі (10 год.)

Теоретична частина. Особливості формотворення в природі. Пластичні можливості різних матеріалів. Технологія виготовлення виробів з солоного тіста. Традиції виготовлення ритуальних виробів із тіста в Україні.

Практична частина. Приготування солоного тіста для ліплення. Проектування виробу з тіста «Калина». Дослідження властивостей тіста в залежності від технології приготування і складників. Ліплення птаха. Ліплення сюжетного панно «Моя сім'я» за власним задумом, випікання (висушування) та лакування готових виробів із тіста.

7. Грайливі намистинки (20 год.)

Теоретична частина. Історія українських шийних прикрас. Екологічні матеріали: дерев'яні намистини, скляне гутне намисто, плоди та насіння рослин. Техніки низання. Походження бісеру його застосування. Порядок розробки виробу, матеріали, інструменти, пристосування. Композиція, орнамент і колір у виготовленні бісерних виробів. Види технік плетіння. Біжутерія. Історія створення бісерних прикрас. Техніка низання прикрас. Способи виконання сучасних прикрас. Різноманітне поєднання еко намиста у сучасних прикрасах. Виховна година до Дня свята матері.

Практична частина. Замальовки схем для паралельного плетіння. Поєднання кольорів при створенні схем. Виготовлення квітів технікою паралельного плетіння. Виготовлення іграшок технікою паралельного плетіння. Виготовлення дерев з еко бісеру (бонсай). Створення букетів із виплетених квітів. Оформлення картин із бісеру. Виготовлення силянок: хрестик, ліхтарик. Виготовлення святкової прикрас. Використання та збереження прикрас із бісеру, виготовлення шкатулки для бісеру.

8. На гостини до весни. Сувенірна майстерня (30 год.)

Теоретична частина. Призначення сувенірів. Писанка, як сувенір до Великодня. Тематичні писанки. Новітні тенденції у виготовленні українських писанок. Техніка виготовлення писанок. Технологія клеєння бісеру. Народні традиції підготовки до Великодня в Україні.

Практична частина. Розробка ескізів писанки. Виготовлення клеєної бісером писанки на дерев'яній заготовці. Виготовлення сувенірів з бісеру технікою інкрустації. Екскурсія в художній салон.

9. З бабусиної скрині. Друге життя речей (40 год.)

Теоретична частина. Діяльність людини. Матеріали та відходи. Відходи людської діяльності. Переробка відходів. Сорткування сміття. «Екологічний слід», «Екологічна мода». Мода на екологічність. Повторне використання одягу як складова сталого споживання. Елементи матеріалознавства. Групи швейних матеріалів. Швейне обладнання для рукоділля. Види переплетень. Штучні матеріали та способи їх розрізнення. Типи швів. Декорування одягу ручними швами. Квіти з тканини. Печворк. Мистецтво Dump Art.

Практична частина. Розрахунок «екологічного сліду» споживання людиною природних ресурсів. Визначення типів волокон. Розробка ескізів колекції «екологічної моди». Робота з журналами мод. Виготовлення елементів декорування одягу (гудзиків, обтягнутих тканиною, квітів з тканини, аплікацій, драпіровок, накладних кишень тощо). Виготовлення виробів з вторинної текстильної сировини («екологічні сумки», браслети, підвіски, підставки для кружки, килимки, хустини, бандани, капелюхи – на вибір). Екскурсія в Рівненський зоологічний парк загальнодержавного значення. Святкування Дня довкілля.

10. Підсумок (2 год.)

Творчий звіт – виставка робіт вихованців. Відзначення кращих учнів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Після завершення навчання за програмою гуртка у вихованців мають сформуватися наступні компетентності:

пізнавальна:

- знати екологічні тенденції сучасного світу;
- знати історію формування понять «екологічний дизайн», «біоніка»;
- знати основні види народної творчості;
- знати основні принципи композиції;
- знати головні напрями і принципи формотворення у сучасному дизайні;
- знати сучасний стан народних промислів і ремесел в Україні, відомі центри народної творчості;
- знати основні види орнаментів, характерних для регіону;
- знати значення символіки на вишивках, декоративному розписі, писанках;
- знати основні властивості кольорів та їхнє співвідношення;
- знати властивості різних матеріалів: бісеру, паперу, соломки, тканини тощо;
- знати прийоми роботи з різними матеріалами;
- знати види декоративного оформлення готових виробів;
- знати правила поведінки та безпеки під час занять.

практична:

- вміти працювати з різноманітними джерелами інформації;
- вміти складати план роботи над виробом;
- вміти виконувати малюнки та ескізи виробу;
- вміти користуватися схемами, кресленнями виробів, технологічними картками;
- вміти застосовувати головні принципи біодизайну, циклічності, енергозбереження;
- вміти підібрати необхідні матеріали для виготовлення виробів;
- вміти виготовляти нескладні вироби з природного матеріалу та матеріалів вторинного використання.
- вміти самостійно аналізувати якість виконання своєї роботи.

творча:

- набути досвід виготовлення сувенірів з використанням природних та штучних матеріалів вторинного використання;
- набути досвід створення творчих проєктів;
- набути досвід участі у Всеукраїнських конкурсах «Букет замість ялинки», «Український сувенір».

комунікативна:

- вміти ефективно спілкуватися в процесі спільної діяльності;
- вміти презентувати власні ідеї та проєкти, аргументовано висловлювати думку;
- взаємодіяти з однолітками та будувати конструктивну комунікацію.

екологічна:

- практикувати свідоме ставлення до довкілля;
- мати розуміння впливу діяльності людини на природу;
- вміти використовувати природні та вторинні матеріали;
- застосовувати принципи апсайклінгу і рециклінгу;
- дбати про збереження навколишнього середовища.

соціальна:

- набути навичок роботи в команді;
- мати відповідальність за власні рішення і результати діяльності;
- бути здатними до співпраці;
- брати участь в екологічних ініціативах;
- дотримуватися здорового і безпечного способу життя.

Основний рівень, другий рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з\п	Розділ, тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	3	6
2.	Буду я природі другом. Природні та штучні матеріали у декоративних композиціях	12	27	39
3.	Еко-вітальня	6	36	42
4.	Паперові фантазії	9	12	21
5.	Декоративні вироби з шкіри	6	15	21
6.	Збережімо Землю і життя. Біжутерія з матеріалів вторинного використання	9	24	33
7.	Таємниці голки і нитки. Художня вишивка	9	15	24
8.	Образи людей і тварин в українській іграшці	6	21	27
9.	Підсумок	-	3	3
Разом:		60	156	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (6 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з програмою гуртка на рік. Аналіз виробів гуртківців, виконаних під час канікул. Бесіда «Професія дизайнера – «за» і «проти».

Практична частина. Екскурсія в художній салон.

2. Буду я природі другом. Природні та штучні матеріали у декоративних композиціях (39 год.)

Теоретична частина. Людські цінності. Культура споживання. Здоров'я та довкілля. «Зелена» промисловість. Парки, ліси, сквери та рекреаційна діяльність. Виживання у лісі. Правила збору рослинної сировини. Червона книга України. Види декоративних композицій. Ікебана – японське мистецтво створення квіткових композицій. Ошибана – пресована флористика. Основи флористичного дизайну, фітодизайн. Технологія виготовлення флористичних композицій. Технологія

виготовлення флористичних композицій з сухоцвітів, природних матеріалів.

Практична частина. Розробка правил поведінки в природі. Заготівля рослинної сировини. Виготовлення флористичних композицій з сухоцвітів, природних матеріалів. Створення екібани. Панно в стилі ошибана. Проєкт «Декоруємо предмети інтер'єру». Проєкт «Дизайнерське оформлення навчального кабінету». Екскурсія в природу.

3. Еко-вітальня (42 год.)

Теоретична частина. Поняття екологічного дизайну в інтер'єрі, його переваги. Енергозбереження. Вироби з лози в інтер'єрі. Правила заготівлі матеріалів для лозоплетіння. Основні види плетення з лози, рогозу та паперу. Сучасні напрямки у плетінні. Утилітарне й декоративне значення виробів із лози. Плетені вироби у інтер'єрі.

Практична частина. Екскурсія в природу з метою заготівлі лози, обробка лози. Вправи: плетення простим і пошаровим плетенням. Виготовлення плетених виробів (підставка, панно, ваза, кашпо). Екскурсія в художній салон, зустріч з майстрами лозоплетіння.

4. Паперові фантазії (21 год.)

Теоретична частина. Пластичні особливості паперу. Технологія виготовлення паперу. Дизайнерський папір ручної роботи. «Квілінг». «Декупаж». «Кірігамі». «Айріс фолдінг».

Практична частина. Виготовлення фігурок у техніці паперопластика (Лисичка, зайчик, сова, жираф). Виготовлення елементів для композиції у техніці «Квілінг». Колективна робота «Квіткове панно» у техніці «Квілінг». Декорування виробів у техніці «Декупаж». Виготовлення листівки-кірігамі. Виготовлення листівки «Айріс фолдінг». Букет квітів оригамі. Журавлик оригамі.

5. Декоративні вироби з шкіри (21 год.)

Теоретична частина. Технологія обробки шкіри. Народні традиції обробки шкіри. Аплікація з шкіри. Елементи декору одягу. Прийоми роботи. Способи з'єднання деталей зі шкіри. Інструменти.

Практична частина. Аплікація зі шкіри. Виготовлення виробів зі шкіри: футляр для телефону, бутон'єрка, гаманець, намисто, підвіска, браслет, підставка, закладка.

6. Збережімо Землю і життя. Біжутерія з матеріалів вторинного використання (33 год.)

Теоретична частина. Авторська біжутерія. Матеріали та інструменти. Полімерна глина. Льон- поліські традиції обробки. Джинсові фантазії. Фелтінг. Сухе та мокре валяння. Матеріали вторинного використання у біжутерії.

Практична частина. Екскурсія в художній салон. Зустріч з майстрами декоративно-прикладного мистецтва. Основа для браслета в техніці пап'є-маше. Декорування браслета. Виготовлення бутоньєрки з повсті. Виготовлення виробів з джинсу (кольє, підвіска, брелок).

Біжутерія з льону (підвіска, брошка, гаманець). Виготовлення біжутерії з пластику вторинного використання.

7. Таємниці голки і нитки. Художня вишивка (24 год.)

Теоретична частина. Історичні дані про українську народну вишивку. Характерні особливості вишивок різних регіонів України. Вишивка у побуті та фольклорі українців. Об'ємні вишиті вироби, їхні види, призначення та особливості. Технологія виготовлення об'ємних вишитих виробів. Виготовлення об'ємних вишивок атласними стрічками. Екскурсія у відділ етнографії обласного краєзнавчого музею.

Практична частина. Виконання елементарних видів вишивки (бантик, ромб, квадрат). Виготовлення об'ємних вишитих виробів за схемою. Робота з креслярськими інструментами, виготовлення схем. Розробка та виготовлення об'ємних вишитих виробів за власним задумом.

8. Образи людей і тварин в українській іграшці (27 год.)

Теоретична частина. Характерні ознаки української народної іграшки. Виникнення української народної іграшки. Зв'язок народної іграшки з образами усної народної творчості. Умовність, своєрідний примітивізм, узагальненість, лаконічність, досконала стилізація іграшки. Екскурсія в художній салон. Лялька – модель людини. Сучасна авторська лялька. Лялька з природних матеріалів. Одягання ляльки – набуття уявлень про історію одягу.

Практична частина. Підготовка креслень для іграшки. Виготовлення іграшки кулястої форми. Виготовлення ляльки з соломи. Виготовлення шитої авторської ляльки за власним задумом.

9. Підсумок (3 год.)

Практична частина. Творчий звіт: виставка робіт вихованців. Відзначення кращих учнів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Після завершення навчання за програмою гуртка у вихованців мають сформуватися наступні компетентності:

пізнавальна:

- знати основи процесу утилізації сміття та технологію вторинного використання матеріалів;
- знати способи застосування в процесі формотворення матеріалів вторинного використання;
- знати традиційні і сучасні види декоративно-прикладного мистецтва в Україні;
- знати властивості основних матеріалів, що використовуються у дизайні;
- знати перспективи розвитку екологічного дизайну в Україні;

практична:

- вміти виготовляти вироби у різних техніках декоративно-ужиткового мистецтва;

- розробляти дизайнерські проекти, що забезпечують екологічно прийнятний розвиток культури і технологій;

творча:

- вміти аналізувати перспективи розвитку екологічного дизайну;
- набути досвіду вторинного використання матеріалів;
- набути досвіду проектування виробів за власними ескізами
- набути досвіду використання сучасних технологій в дизайні;
- створення виробів декоративно-прикладного мистецтва за власними ескізами;
- виготовлення виробів з використанням вторинної сировини.

екологічна:

- оцінювати екологічну, економічну та соціальну доцільність дизайнерських рішень, як із точки зору екологічності, так і щодо технологічності, економічної доцільності;

комунікативна:

- вміти комунікувати в команді;
- набути досвіду роботи над спільними проектами.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 02.06.2026).
2. Закон України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 № 1841-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14> (дата звернення: 02.06.2026).
3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 02.06.2026).
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p> (дата звернення: 02.06.2026).
5. Державний стандарт базової середньої освіти : затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-p> (дата звернення: 02.06.2026).

ЛІТЕРАТУРА

1. Воропай О. Звичаї нашого народу : етнографічний нарис. Київ : Пульсари, 2021. 544 с. *(Виправлено помилку в прізвищі автора)*
2. Дубовий О. В., Блажкевич Т. П., Дубовий В. І. Екологічний дизайн : навчальний посібник. Житомир : ЖНАЕУ, 2018. 419 с.
3. Екодизайн в інноваційному просторі позашкільної освіти / за ред. К. Л. Новикової. Львів : Світ, 2024. 156 с. *(Сучасне джерело)*
4. Ковальчук О. В. Українське народознавство. Київ : Освіта, 2017. 215 с.
5. Кравченко О. М. Організація дистанційного навчання в еколого-натуралістичних гуртках : методичні рекомендації. Київ : Педагогічна думка, 2023. 98 с. *(Сучасне джерело)*
6. Прусак В. Ф., Лук'янчук Н. Г., Кріль Д. Я., Кохалевич М. І. Екологічний дизайн : конспект лекцій. Львів : НЛТУ України, 2017. 190 с.
7. Українська народна іграшка : історія та технологія виготовлення / упоряд. А. С. Мельник. Львів : Каменяр, 2020. 120 с.
8. Уроки для стійкого розвитку: як організувати позакласну роботу : методичний посібник. Київ, 2021. 230 с.
9. Зелений пакет : посібник для вчителя. Київ : ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2015. 256 с.